

VaV 1C/4/38/04 Výzkum podpory udržitelné výroby a spotřeby

- Pøíjemce dotace: Ústav pro ekopolitiku, o.p.s.
- Odpovìdný øešitel: Mgr. Jaromír Pacák
- Øešitelka: PhDr. Leona Kupèíková
- Spoluøešitel výzkumu: DHV CR
- Spoluøešitel: RNDr. Zdeník Suchánek
- Spoluøešitel: Ing. Jiøí Vavøínek
- Termín realizace: záøí 2004 až prosinec 2005
- Zadavatel výzkumu: Ministerstvo životního prostøedí ÈR
- Finanèní podpora: Národní programu výzkumu I.

The project is focused on research of voluntary activities of the business sector in the area of sustainable production and consumption (SPC). The objective of the project is to develop proposal of voluntary tools programs from the perspective of SPC and strategies for achieving change of population's consumption patterns. In the framework of the project a methodology for evaluation of use of voluntary tools of SPC by business sector are created..

Projekt byl zamìøen na výzkum dobrovolných aktivit – nástrojù a pøístupù - podnikatelské sféry v oblasti udržitelné spotøeby a výroby. Hlavním cílem projektu bylo zpracování návrhu programù pro podporu využívání dobrovolných nástrojù jak z pohledu udržitelné spotøeby a výroby, tak i strategií pro dosažení zmìny spotøebních vzorcù populace ÈR.

Co je udržitelná spotøeba a výroba?

Jedním z nejvìtších problémù poèátku 21. století se jeví neúmìrná výroba a spotøeba v bohatých státech planety. Ta nejen nadmìrni zatìžuje životní prostøedí, ale mùže zpùsobovat i tíživé sociální problémy, jako jsou nelidské pracovní podmínky èi zamìstnávání dítí v rozvojových zemích. Proto øada mezinárodních organizací (OSN, OECD, EU) i jednotlivých státù podniká rùzné aktivity na poli tzv. udržitelné spotøeby a výroby. Mezi tyto státy se øadí i Èeská republika.

Udržitelná spotøeba spoèívá v pøimìøené spotøebì a uvážlivém výběru zboží a služeb. Pøihlíží se nejen ke kvalitì a cenì, ale i da faktorùm – napø. zda je výrobek šetrný k životnímu prostøedí èi zda se výrobce chová eticky. Rozhodování pøedpokládá pøístup k informacím. Udržitelná výroba je založena na ekonomickém rozvoji, který plní respektuje limitované pøírodní zdroje a absorpèní kapacitu Zemì.

V záøí 2004 zahájil Ústav pro ekopolitiku, o.p.s. ve spolupráci s DHV CR, spol. s r.o. práce na projektu VaV 1C/4/38/04 „Výzkum podpory udržitelné výroby a spotøeby“. Zadavatelem projektu je Ministerstvo životního prostøedí ÈR, které ho i finanènì podporuje v rámci Národního programu výzkumu I. Projekt je zamìøen na výzkum dobrovolných aktivit – nástroje a pøístupy – podnikatelské sféry v oblasti udržitelné spotøeby a výroby. Hlavním cílem projektu je zpracování návrhu programù pro podporu využívání dobrovolných nástrojù jak z pohledu udržitelné spotøeby a výroby, tak i strategií pro dosažení zmìny spotøebních vzorcù populace ÈR, které vycházejí z analýzy nástrojù udržitelné spotøeby a výroby používaných u nás i v

zahraniěí. Øešitelé projektu se konkrétně soustředili na návrh programů podpory dobrovolných aktivit podnikatelské sféry ve tzech průmyslových odvětvích (průmysl papíru a celulózy, stavebnictví a výroba domácích spotřebičů) a jejich pilotních realizací ve formě akčních plánů malých dobrovolných dohod. V rámci projektu je vypracována metodika umožňující hodnocení účinnosti zkoumaných nástrojů a přístupů udržitelné spotřeby a výroby v podmínkách podnikatelské sféry.

Průběh realizace projektu

Projekt je rozdělen do čtyř etap. Úvodní etapa (září – říjen 2004) se zaměřila na studium a obsahovou analýzu odborné domácí a zahraniční literatury, článků a dalších tištiných a elektronických dokumentů vztahujících se k udržitelné spotřebě a výrobě. Ke zkoumaným nástrojům a přístupům udržitelné spotřeby a výroby byly vytvořeny rešerše, jež se staly pokladovým materiálem pro následný dotazníkový průzkum a analýzu silných a slabých stránek, hrozeb a příležitostí uplatňování dobrovolných nástrojů udržitelné spotřeby a výroby v ČR.

Součástí úvodní etapy byla odborná diskuse a workshopy, jejichž cílem bylo iniciování diskuse a spolupráce významných aktérů ovlivňujících využívání dobrovolných nástrojů udržitelné spotřeby a výroby. Odborné diskuse a workshopu se zúčastnili zástupci výrobní i nevýrobní podnikatelské sféry, konzultanti, představitelé neziskových organizací, vysokých škol a akademické obce a pracovníci veřejné správy. V průběhu odborné diskuse se uskutečnilo první kolo dotazníkového průzkumu. Druhé kolo se konalo prostřednictvím elektronické korespondence. Dotazníkový průzkum se zaměřil na zjištění stavu informovanosti odborné veřejnosti o problematice z oblasti dobrovolných nástrojů udržitelné spotřeby a výroby a poskytl významné údaje o možnostech uplatňování dobrovolných nástrojů udržitelné spotřeby a výroby v ČR.

Ve druhé etapě (listopad 2004 – březen 2005) řešitelé využili informace získané z analytických šetření a dotazníkového k průzkumu spolu s výstupy z odborné diskuse ke zpracování analýzy silných a slabých stránek, hrozeb a příležitostí pro uplatňování dobrovolných nástrojů udržitelné spotřeby a výroby a jejich účinnosti. Současně bylo vytvořeno instrumentarium dobrovolných nástrojů. Pro zpracování konkrétních programů podpory řešitelé rozdělili nástroje do různých typů podle čtyř strategií udržitelné spotřeby (dematerializace, optimalizace – zmininá spotřeba, optimalizace – odpovídá spotřeba, optimalizace – přiměřená spotřeba).

V průběhu druhé etapy projektu byly podle kritérií konečného produktu, potenciálu ekologizace a využívání alternativ, ochoty ke spolupráci a rozsahu používání dobrovolných nástrojů vybrány tři odvětvové systémy výroby a spotřeby pro následné vypracování konkretizovaných programů a mechanismů podpory dobrovolných aktivit podnikatelské sféry v oblasti udržitelné spotřeby a výroby. Vybranými systémy se staly výroba domácích spotřebičů, stavebnictví a průmysl papíru a celulózy. V závěru druhé etapy řešitelé vytvořili pro vybraná odvětví návrhy programů podpory dobrovolných nástrojů z pohledu udržitelné spotřeby i výroby a stanovili různé formy této podpory.

Třetí etapa projektu (březen 2005 – září 2005) se soustředila na vypracování tří odvětvových programů a mechanismů podpory dobrovolných aktivit podnikatelské sféry pro vybrané odvětvové systémy a návrhy jejich pilotní realizace. Zároveň byla dopracována metodika pro vyhodnocování používání dobrovolných nástrojů udržitelné spotřeby a výroby v podmínkách podnikatelské sféry.

V první části třetí etapy řešitelé uskutečnili dvě kola polostandardizovaných rozhovorů s odborníky a odbornicemi zastupujícími vybraná průmyslová odvětví i spotřebitelské organizace. Cílem rozhovorů bylo konzultování dosavadních výsledků projektu a vyřízení maximálního množství informací z daných odvětví, které byly využity při vytváření programů podpory dobrovolných nástrojů a metodik jejich vyhodnocování. Následně byly programy podpory podrobně rozpracovány pro jednotlivá odvětví zvlášť.

Udržitelná spotřeba a výroba

Základní princip udržitelné spotřeby nespočívá v pouhém omezení spotřeby – nýbrž ve změně chování spotřebitelů a

spotřebitelé. Hlavním smyslem používání výrobků a využívání služeb zůstává uspokojení základních potřeb společnosti a zlepšování kvality života, zároveň však spočívá v minimalizaci spotřeby přírodních zdrojů, používání toxických látek, produkci odpadů a škodlivin v průběhu celého životního cyklu výrobku či služby.

Udržitelná výroba je v současnosti realizována především pomocí konceptu dematerializace, která se zaměřuje především na sledování bilance materiálů a energie v průběhu průmyslových a spotřebních procesů a internalizaci nákladů s cílem zvýšit ekonomickou efektivitu. Průmysl je nejen výrobcem ale i významným spotřebitelem, proto by měl být zároveň zapojen do procesu optimalizace nebo-li zmíněné spotřeby, která je založená na zvýšené odpovědnosti spotřebitelů. Základem zmíněné spotřeby je zvýšení zodpovědnosti spotřebitelů podpořenou vládou a průmyslem, vědomý výběr založený na dostatku informací osvěty, uvážlivý výběr na základě trvanlivosti a odpovědnost a vědomé využívání výrobků a služeb.

Dobrovolné nástroje a přístupy udržitelné spotřeby a výroby

Dobrovolné nástroje představují takové činnosti, především podnikatelských subjektů, které tyto subjekty zavádí na základě svobodného, dobrovolného rozhodnutí a které jsou nad rámec požadavků legislativních norem. Dobrovolné nástroje se řadí do skupiny preventivních nástrojů, tzn. že se soustředí na odstraňování samotných příčin vznikajících environmentálních problémů...- umožňují nasmiřování výroby a spotřeby na environmentálně šetrnější výrobky a služby... Zdroj: Rámec programů udržitelné spotřeby a výroby ER